

Amerika ve Türkiye Hesaplaşma Yolunda

Eric Brown

Bir zamanlar Başkan Harry S. Truman korkulan senaryosu – Türkiye Cumhuriyeti'nin zorbalık yönetimine geçmesi ve dış baskıya maruz kalması — yakın görünüyor. Ülkenin güçlü adamı Recep Tayyip Erdoğan ve iktidardaki partisi AK Parti, 16 Nisan'da yapılacak referanduma doğru giderken cumhuriyet yönetiminin özgür kurumlarını çökertti.

Türkiye uzun zamandır Batı'ya karşı geleneksel, stratejik ve siyasi tutumundan ayrılarak dramatik bir dönüşüm süreci içine girdi. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra, Cumhurbaşkanı Erdoğan olağanüstü hal altında ülkeyi yönetti ve kendi otoritesine yönelik denetimleri de ortadan kaldırdı. Hukuk, özgür basın, emniyet ve orduda tamamen tasfiye edildi ve AKP yandaşları ile dolduruldu. Görüş farklılığı suç sayılarak karşıt görüşlü bir çok kimse hapse atıldı. Dışarda kalanlar da geçimini ve hayatını kaybetme korkusu içinde yaşıyor. Bu ay Türk halkı Erdoğan'ın yetkilerini sınırsız kılacak yeni bir anayasaya evet yada hayır diyecek.

Uzun yıllardır NATO müttefiki Türkiye'nin aklını başına alacağını ümit ederek Batılı ülkeler Erdoğan'ın İslamcı milliyetçiliğini ve serseri tavırlarını alttan aldı. Aslında Türkiye bir kez daha, Truman'ın döneminde olduğu gibi, stratejik tehlikeli bir çıkmazın içinde. Türkiye'nin asırlardır rakipleri olan Rusya ve İran, kendi pozisyon ve etki alanlarını genişletmek için süregelen savaşları ve Büyük Suriye (Greater Levant) çevresindeki devlet tabanlı krizi kendi çıkarları için kullandı. Batılı ülkeler, kısa sürede etrafındaki problemlerle çembere alınan Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde izlediği stratejik duruşunu sergileyeceğini ümit etmişti.

Ama Erdoğan'ın farklı planları var. Ülkede kendi gücünü üst düzeye çıkarmak için Erdoğan, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerini parça parça ederken, tehlikeli oyun olan İran, cihatçı güçler ve hatta Kremlin'i ağırlıyordu. Türkiye'yi güçlendirmek yerine daha da zayıflatıyordu.

Bugüne kadar Ortadoğu'daki en güçlü eğilimlerden biri dini ve etnik çeşitliliği olan büyük ülkelerin parçalanarak, halkların kendi yönetimlerinde daha fazla temsiline olacağı, daha küçük ve homojen devletlere dönüşmesi olmuştur. İyi şekillenmiş cumhuriyetler yerleşir ve bu süreci de barışçıl sürdürürler. Türkiye gibi otoriter ülkelerin iç baskı için müthiş bir enerji sarfetmesi gerekiyor — veyahut şiddetle yıkılır.

Erdoğan'ın dinci milliyetçiliği ülkedeki çok sayıda fay hatlarını daha da hassaslaştırarak, sivil demokrat ile halifecilerin, rakip dini mezhepler olan Alevilerle Sünnilerin ve daha da önemlisi Türkler ve Kürtler arasına öfke tohumlarını ekti.

Kürt'lere karşı az da olsa umut verici, barışçıl bir politikayı terkederek Erdoğan, yine kendi şahsi siyasi kazanımı için, ülkesini Kürt militanlarla askeri olarak kazanamayacağı bir savaşa sürükledi. Ordunun uyguladığı ağır uygulamalar sonucunda Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı şehir ve kasabalarda evler yerle bir edildi ve yüz binlerce insan evini terk etmek zorunda kaldı. Bunun sonucunda radikal Kürdistan İşçi Partisi (PKK) fraksiyonları kendilerine binlerce üye toplarken Cumhurbaşkanı Erdoğan, barış yapmak için gerekli, sivil Kürt liderlerini (HDP) hapse attı. IŞİD bu bölünmeyi istismar etmeye çalışıyor. Rusya ve İran da aynı şekilde bu durumu

kullanabilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan Türkiye'yi yıkıcı bir çatışma için donanımlı hale getirdi ve potansiyel olarak ülkenin ulusal bütünlüğünü tehlikeye attı.

Türkiye'nin güvenlik ve ekonomisi başaşağı giderken, Erdoğan'ın imparator başkanlık planları suya düşebilir. Ama buna güvenmeyin.

Hatta insanların kendi hayat ve geçimlerinden endişe ettikleri bir siyasi ortamda, Körfez'deki zengin Arap patronların himayesi altındaki hakim AKP fraksiyonları kısa vadede avantajlı çıkacaktır. Dahası önümüzdeki aylarda kaos ortamının artmasıyla Erdoğan'ın AKP'si düşüşten ziyade yükseliş yaşayacaktır. Her ihtimalde Erdoğan kendisinin yenilmesine izin vermeyecektir.

Ne olursa olsun, Amerika'nın Türkiye ile ittifakı, stratejik açıdan, hayal olmaya başladı. Amerikan politika yapıcıları bu duruma göre planlama yapmaları ve tavır almaları gerekiyor. Erdoğan'ın şımartılması ancak Türkiye'nin çöküşünü hızlandırır.

Şu an Washington'ın görevi, düzen yıkılması ile başa çıkılması için, Erdoğan'a bağımlı olmayan yeni bir güvenlik yapısı oluşturmak. Avrupa'nın daldığı uykudan uyanarak, Rusya'nın gücünü dengelemesi ve Türkiye ile ilgilenmesi gerekiyor. NATO'nun Güneydoğu Avrupa'da, Karadeniz'de ve Akdeniz'de yapılanması da önem arz ediyor.

IŞİD'e yönelik mücadelede ön sıralarda yer alan Kuzeydoğu Irak'taki ve Doğu Suriye'deki Kürtler, ABD'nin Ortadoğu'daki gücünü pekiştirmek için alternatifler arasında yer alıyor. Suriye'deki IŞİD'in başkenti Rakka'nın geri alınması için tırmanan savaş hazırlıklarında Amerika ve Türkiye hesaplaşma yolunda. Amerika Suriye'nin doğusunda Kürtlerle ittifakını ikiye katlamalı. Bu duruma Erdoğan öfkelenip engelleme politikasına gidebilir. Bu da bağımsız Amerika'nın Irak ve Ürdün üzerinden Suriye ve Irak'taki Kürdistan'a girişinin ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

Bununla birlikte Amerika Türkiye'den vazgeçmemelidir. Truman döneminde olduğu gibi Orta Doğu'da uzun vadeli bir düzenin sağlanması için Türkiye'nin istikrarlı olması ve siyasi karakteri hayati önem taşıyor. Bu nedenle, Amerika adımlarını dikkatli atmalı, Kürtlere sadece paralı asker gözüyle bakmamalıdır. Kürtler başkasına ait bir egemenliğin parçası olmak istemiyor. Türkiye sınırlarında Kürtlerin kendilerine ait bir yönetimlerinin olması uzun vadede Türklerin menfaatinidir. Ayrıca Kürtleri askeri açıdan desteklemek yerine, onlara kendi hükümetlerini oluşturacak güç kazandırmak için Amerika'nın çok detaylı bir plana ihtiyacı var. Eğer Amerika bu şekilde yapmazsa, Türkiye'nin güvenliği açısından çok ciddi sonuçlar hedefleyen İran ya da Rusya kendini bu sürece dahil edecek. Milyonlarca Türk ve Kürt onlara güvenliği ve özgürlüğü sağlayabilecek cumhuriyet ile yönetilen bir hükümet istiyor. Amerika, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a karşı "Acı Aşk" yaşarken, bu sivil demokratik güçlerle ittifak içinde olması gerekir ve cumhuriyetin yeniden yapılanmasının gerekliliğini açıkça belirtmelidir.

• *Eric Brown Hudson Enstitüsü'nün üst düzey üyesidir. Asya ve Orta Doğu olayları, uluslararası güvenlik ve gelişim, alternatif jeopolitik gelecekler ve strateji üzerine araştırma ve analiz projelerini yürütür.*